

AARE SIRELI MEMORIAAL 2020; JÜRI MÄLUMÄNGUSARJA 2020/21 II ETAPP
Küsimused: Vismarid (Henri Kaarma, Alvar Orav, Illar Tõnisson, Toomas Uuskam)

Alustuseks aasta aktuaalseimast teemast ehk koroonaviiruse eriplokk:

1. Koroonaviirused jõuavad inimesteni tavapäraselt loomade kaudu. Praeguse koroonaviiruse vormi COVID-19 edasikandjate tuvastamiseks uuringud veel käivad, aga teiste selle sajandi koroonaviiruse vormide osas on pilt juba selgem. Kui 2003. aastal möllanud ja nahkhiirtelt alguse saanud SARS levis inimestele viiruse vaheperemeesteks olnud tsiibetitelt, siis **millistelt elukatelt** kandus inimestele MERS, surmavaim koroonaviiruse vorm enne COVID´it? Kui mäletate, millises riigis 2012. aastal alanud MERS enim laastamistööd tegi (452 hukkunut), siis pole vastust keeruline tuletada.

2. Praegune koroonaviirus teeb kindlasti olulisi täiendusi ühte Euroopa päritolu keelde, mida esimese keelena räägib maailmas 24 miljonit inimest. Nimelt on võrreldes teiste keeltega just selles keeles ebaproportsionaalselt palju solvanguid ja sõimu seotud haigustega. Oma oponente või muidu ebaseeldivaid isikuid on juba sajandeid olnud ses keeles kombeks sõimata näiteks katku-, koolera- või tuberkuloosihaigeteks, kellegi sooja kohta saatmist võib aga edukalt asendada sajatus „Saa endale vähk!“. Lingvistid oletavad, et sellise keelekasutuse põhjus ulatub keele peamisel levikualal tagasi 16. sajandisse, mil sinna jõudnud uute usuvoolude tuules hakati tervist ja hügieeni vooruseks pidama ning naeruvääristama neid, kel miskit häda oli. **Milline keel?**

3. Pildil (↓) olevad tüübid on loonud tegelase, kelle nimekaimu mainitakse nii mõneski eestlaste omavahelises koroonamängus. **Milline tegelane?**

4. Lisaks inimestele kimbutavad epideemiad ka taimeriiki. Üks Eesti looduses ja parkides üsna tavalisi puid võib mõne aja pärast muutuda kaitsealuseks liigiks, sest teda on kiiresti hävitamas ränk seenhaigus. Leherootsuldel asuvatest viljakehadest alguse saav kottseen põhjustab enamasti puu surma. Epideemia märke on Eestis täheldatud alates 2003. aastast, kuid iseäranis on see levima hakanud viimastel aastatel. Rootsisis aga näiteks ongi puuliik juba haiguse massilise leviku tõttu kaitsealuseks kuulutatud. **Milline puu?** (vt ka pilti ↑)

5. Umbes 100 aastat enne praegust koroonaviirust laastas maailma Hispaania gripp, veelgi 30 aastat varem aga Vene gripp. Viimase kaks ilmselt tuntumat ohvrit olid toonases Vene impeeriumis sündinud naisterahvad, kes kuulsaks said pigem väljaspool Venemaad ja kes mõlemad surid aastal 1891 Euroopa pealinnades. Kui ühe viis viirus 59-aastaselt, siis teine oli kõigest 41. **Kes olid need naised?** (vt ka pilte →)

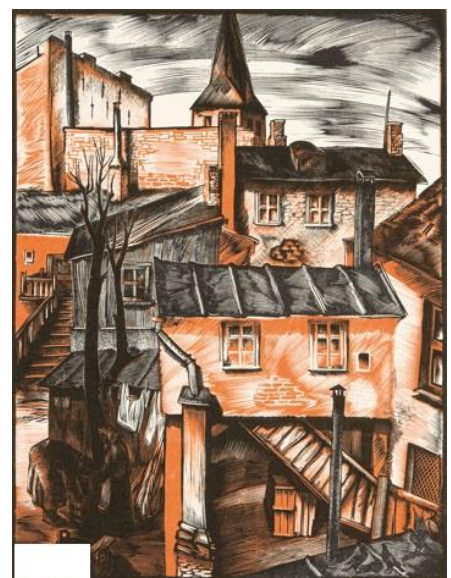
6. Eksperimentaalfüüsik Robert Coleman Richardson pälvis 1996. aastal Nobeli füüsika-preemia katsetuste eest keemilise elemendiga, mille varude otsakorradele jõudmise eest ta hiljem, mõni aasta enne oma surma, maailma hoiatada jõudis. 2010. aastal andis mees teada, et seda müüakse liiga odavalt ning järgmise 25-30 aasta jooksul võivad varud ammenduda, kui hinda 20-50 korda ei tõsteta, et selle taaskasutust tulusamaks muuta. Elemendi looduslikest varudest suurimad leiduvad USA-s ja Alžeerias. Teda kasutatakse näiteks magnetresonantstomograafides ja radiatsiooni taset mõõtvates monitorides, meeletus koguses kasutab elementi NASA, et puhastada rakette plahvatusohtlikest kütusejääkidest. **Millise keemilise elemendi** spetsialist oli nobelist Richardson? Mõni aeg peale tema surma 2013. aastal hakkaski elemendi hind hüppeliselt tõusma ja juba räägitakse ka selle puudumisest maailmaturul.

7. Pärast 2017. aasta haldusterritoriaalset reformi võib Eestist leida nii mõnegi kummalise moodustise. Muuhulgas on meil nüüd ka vald, mille territooriumil asub koguni kolm linna. **Milline vald?**

8. Ühe 2009. aastal asutatud kirjandusauhinnaga kaasas käiva trofee on sel pildil (→) parajasti enda valdusesse saanud auhinna seni viimane laureaat Armin Kõomägi. **Millise kirjandusauhinnaga on tegu?**

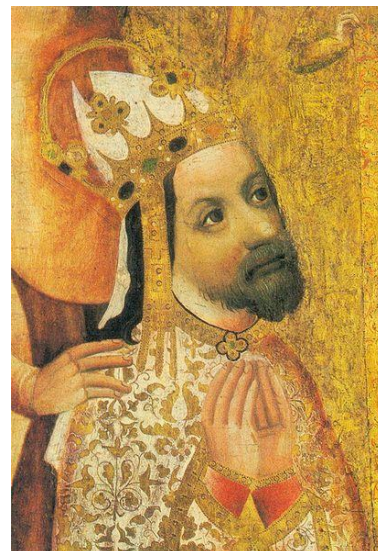

9. Pildil (↓) olev katedraal on ehitatud aastatel 1875-1903 ja sisse pühitsetud 1911. See rajati samale kohale, kus kunagi asus riigi esimene, 13. sajandil ehitatud ja Püha Nikolaus'ele pühendatud kirik. Katedraali on maetud enamik ühe riigi siniverelistest, viimane suurem matus leidis seal aset aastal 2005. **Millise riigi siniverelisi sinna maetakse?**

10. Nähtava (→) töö „Hoov” autoriks on mees, kes 26-aastaselt lõpetas Pallase, 28-aastaselt asus sinna graafikaõpetajaks, 30-selt aga suri juba südamerabandusse. **Kes?**

11. Pildil (→) oleva valitseja käsul ehitati ja tema järgi sai nime ühe Euroopa pealinna üks suuremaid turistimagneteid. Kuna valitseja olnud ebausklik, hakati seda objekti ehitama 1357. aasta 9. juulil kell 5.31 ehk maagilisel ajahetkel numbri-kombinatsiooniga 135797531. **Milline objekt millises pealinnas?** (NB! kaheosaline küsimus)

12. Nõukogude Liidu koondises oli riigilipp olümpiamängude avatseremooniatel alati meesterahva kätes ning sama traditsioon on jätkunud ka Venemaa koondises. Ainsaks erandiks on 2012. aasta Londoni mängud, mil lipp usaldati avatseremoonial sellise naisterahva kätte, kes polnud lipukandmise hetkeks olümpiamängudel isegi võistelnud. Londoni mängud jäidki talle ainsaks olümpiaks ning andsid saagiks hõbemedali. **Kes oli see tänaseks juba spordist loobunud naislippur?**

13. Peipsi järves elab 37 liiki kalu, kellest kaks on sellised, mille nimes sisaldub ka sõna 'Peipsi'. Kui üks neist on mõistagi Peipsi tint, siis **milline on teine kala?** Pärast jääaega Peipsi-Pihkva järvistus välja kujunenud lõhilane, kes kannab ka rahvalikku paralleelnimetust ihes, on tänapäeval muutunud üsna haruldaseks ja elab vaid järve põhjaosas, kus vesi sügavam. Varasemalt olid aga peamisteks kudemispaiakadeks just Emajõe suudme ja Piirissaare lähedased alad. Hapnikurikast vett eelistav kala kasvab ligikaudu pool meetrit pikaks ja suuremad isendid kaaluvad kuni kolm kilo.

14. Carl Friedrich Gaussi ja Alexander von Humboldti seiklustest jutustavas Daniel Kehlmanni bestselleris „Maailma mõõtmine” leiab aset ka fiktsionaalne kohtumine Gaussi ja ühe kolmanda toonase suurkuju vahel. Eestikeelses raamatus on seda kirjeldatud nii:

Gaussi silmadel kulus hämarusega harjumiseks hetk. Siis nägi ta akent, millele olid kardinad tihedalt ette tõmmatud, lauda, tugitooli ja selles liikumatult istuvat villastesse tekkidesse mähitud kääbust: pundunud huuled, etteulatav laup, terav kitsas nina. Kääbuse poolsuletud silmad ei pöördunud tema poole. Õhk oli nii paks, et võis peaaegu lämbuda. Kähisedes küsis Gauss, kas tema ees on professor. /.../ Gauss kükitas maha, nii et ta nägu jäi kääbuse omaga ühekõrgusele. Ta ootas. Väikesed silmad suunasid pilgu temale.

Vorsti, lausus

Kuidas palun?

Jänkuonu ostku vorsti, jätkas Vorsti ja taevatähti.

Kelle nimi sobib punktiirile ehk kellega Gauss kohtus?

15. Öeldakse, et kui jazz sündis Louisiana suurimas linnas New Orleansis, siis üles kasvas ta ühe teise osariigi suurimas linnas. Selle linna kodanik oli sünnist saati Charlie Parker ja Count Basie pani seal aluse omanimelisele orkestrile. Mõistagi võib sellest linnast leida ka USA peamise jazzimuuseumi (*American Jazz Museum*, vt ka pilti →), kus aukohal on väljapanekud nii Parkeri, Duke Ellingtoni, Louis Armstrongi kui ka Ella Fitzgeraldi tegemiste kohta. Kuulete mängimas linna nime kandvat jazzorkestrit. **Milline linn?** ㄹㄹㄹ

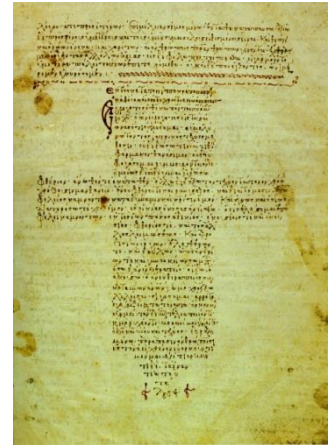

16. Näete (→) üht 12. sajandist pärinevat käsikirja. Tekst, mille originaal on märksa varasem, on sellele käsikirjale paigutatud ristikujuliselt, et rõhutada visuaalselt selle seotust kristlike ideedega. Selle eestikeelses tõlkes sisalduvad teiste seas näiteks ka sellised lõigud:

"Igasse majja tahan ma sisse astuda kasutoomiseks ja hoiduda kõigest ebaseaduslikust, eriti kahjustamisest ning eriti sugulisest vahekorrast nii naiste kui meestega, vabadega ja orjadega."

"Mida ma ka ei kuuleks käigus või ka väljaspooltoiminguid inimese elu kohta, mida mingil juhul ei tohiks levitada, hoian ma oma teada, veendumuses, et niisuguseist asjust kõnelemine on halb."

Mis tekstiga on tegu?

17. 14 aasta taguses ajalehes KesKus lahkas Toivo Paavle üht nähtust Eestis nii: *"Nii, nagu kauged maad on hädas maavärinate ja tsunamidega, on Eestimaa nuhtluseks olnudd . Aeg-ajalt mõni neist nuhtlustest küll haihtub või jääb pärast käki keeramist molutama, aga siis aktiveerub kohe mõni teine ja päris lahti me neist vist ei saagi. Ju seda tuleb võtta kui jumala vitsa, kui eesti rahva karistust joomise, hooramise, varastamise ja müüdavuse eest. On, kuidas on, aga mõistlikum on edaspidi poisslapsiks mitte ristida. Sellest võib tõusta vaid suur häda."*Tundub, et eesti rahvas ongi üleskutset kuulda võtnud, sest viimastel aegadel pole ühtki uutt avalikkuse ette pahandust tegema ilmunud. **Milline eesnimi** tuleks punktiiridele lisada?

18. Viimastel aastatel on meie söögikohtades hakanud menüüdes levima ja austajaid võitma roog, mis oma olemuselt ja valmistamismeetodilt on tegelikult risotto omamoodi teisend. Põhierinevus on selles, et küsitavas roas on riisi asemel kasutatud kruupi (enamasti odrakruupi), millel on rohkem tekstuuri ja mille puhul on väiksem ka üleküpsetamisohu. **Mis nime all seda toitu pakutakse?**

19. Raamatust "Loomade fantastiline maailm" võime lugeda, et kõige varasemad dinosaurused kõndisid Maal ringi 230 miljonit aastat tagasi just selle tänapäeva riigi territooriumil. Oli see nii või mitte, aga igal juhul identifitseeriti selle riigi aladelt 1980ndatel aastatel leitud luude kaudu üks aegade suuremaid dinosauruseid (→) ning mõistagi anti talle peatselt ka nimi just küsitava riigi järgi. **Milline riik?**

20. Pildil (↓) oleva kohviku on viimasel paaril aastakümnel üles otsinud üha rohkem külastajaid ja seda eeskätt seetõttu, et seal töötas ühe filmi peategelane. **Kes / milline film?**

21. Olümpose mäe tuntuimaks jumalate joogivalajaks oli Zeusi silmarõõm Ganymedes. Tegemist oli aga asendustöötajaga, sest algupäraselt tegeles selle tööga hoopis Zeusi ja Hera jumalannast tütar Hebe. Viimane lõpetas töö seoses abiellumisega ning nagu jumalatele kombeks, oli tegemist sundabieluga. **Kellele siis Hebe naiseks anti**, et jooki tuli valama tuua Ganymedes?

22. Baltikumi ainus töötav kitsarööpmeline raudteeliin (rööbaste laiusega 750mm) on 33 kilomeetri pikkune ja ühendab omavahel kaht väikelinna, mille mõlema elanike arv jääb 7000 kanti. Üks neist on kõige kõrgemal asuv linn oma riigis (kohati merepinnast enam kui 200m kõrgusel). Selles linnas elas ja töötas 17. sajandi lõpus Ernst Glück, kes tõlkis esimesena kohalikku keelde kogu piibli. Teise linna aladel asus kunagi Kulna piiskopilinnus, mille asupaik on muinsusmälestisena praegu riikliku kaitse all. Linna endine saksakeelne nimi oli Schwanenburg ning ka praegu on selle lipul ja vapil kujutatud luike. **Milliste linnade vahel raudteeliin tegutseb?** (vt ka pilti ✓)

23. Režissöör Haifaa al-Mansouri poolt 2017. aastal vändatud eluloofilmis mängis nimategelast Elle Fanning (vt ka pilti ↗). Küsitava ajaloolise isiku elusaatus oli üsna kirju. Tema ema peeti üheks esimeseks feministiks Inglismaal, isa seevastu pidas end filosoofiks ja anarhistiks. Tütar ise laskis 17-aastasena kodust jalga koos abielumehega, kellest jäi varsti ka rasedaks, ning abiellus pärast mehe esimese naise enesetappu. Neli aastat hiljem sai ta hakkama millegagi, millega on end põlistanud järeltulevate põlvete mällu. **Kes?**

24. **Milline jalgpalliklubi** on ainuke, mis võitnud UEFA Meistrite liiga nii, et finaalis ei tulnud klubi algkoosseisus platsile ühtegi klubi asukohamaa jalgpallurit? Võistkonna eest astusid tolle finaali algkoosseisus väljakule seitse lõunaameeriklast, üks aafriklane, kaks idaeurooplast ja üks hollandlane.

25. Piltidel olevate meeste järgi on nime saanud teatavad Eestis välja antavad auhinnad. Kollektiivselt kutsutaks neid mehi aga nimega, mida kannab ka kuuldav folki ja rocki miksiv ansambel. **Millist ansamblit kuulete?** ♪♪♪

26. Eestis on kasutusel üle 41 000 liignime. Levinuim perekonnanimi eestlaste seas on Tamm, järgnevad Saar, Sepp, Mägi jt. Paljud perekonnad kannavad sealhulgas linnade nimedega kattuvaid nimesid. **Millise linna nimega** elab Eestis kõige enam inimesi (645)? Olgu öeldud, et enim leidub küsitava nime kandjaid Hiiumaal. Näete pildil (→) samanimelises linnas sündinud eesti kultuuri suurkujule Eduard Tubinale püstitatud mälestusmärki.

27. Euroopa, Aasia ja Ameerika suurimad lennufirmad on uudistes tihti jututeemaks. Nende tuules on märgatavaid edusamme teinud Aafrika suurim lennufirma (seda arvestades nii reisijate arvu, sihtkohti, lennukipargi suurust või ka käivet), mis kuulus riikide arvult, kuhu temaga lennata saab, mullu juba maailmas esiviisikusse. Meile lähimad sihtpunktid asuvad Moskvast, Stockholmist ja Oslost, lennufirma kodusadamaks on aga Bole rahvusvaheline lennujaam. **Milline lennukompanii on Aafrika suurim?**

28. Tuntud telesarjas "Suure paugu teooria" leidsid kaks peategelast, et just see on maailma täiuslikum arv, suisa arvude Chuck Norris! Ta on järjekorras 21. algarv ja kui arvus numbrid ümber pöörata, saame järjekorras 12. algarvu. Kahendsüsteemis väljendataks teda aga arvuga 1001001, loe kummalt poolt tahad. **Milline arv?**

29. Kui kuskil muuseumis on presenteeritud Nõukogude autotööstuse toodangut ja välja on pandud ka universaalkerega Volga, siis ei jäeta tavapäraselt mainimata, et eraisikutest lubati taolist autot Nõukogude Liidus omada vaid ühel inimesel. Põhjuseks asjaolu, et too vajab seda järjepidevalt oma tööinventari veoks. **Millisele kultuuritegelasele kuulunud Volga on pildil (↓)?**

30. See üle 30 aasta tagasi ilmavalgust näinud ja rokiklassikase jäädvustunud pala on inspireeritud Dalton Trumbo 1939. aastal ilmunud romaanist „Johnny Got His Gun”. Romaan on lugu Joe Bonhamist, nägusast, läbinisti ameerikalikust poisist, keda patriootlik isa ärgitab Esimese maailmasõja ajal minema rindele ja olema „vapper”. Kui Saksa mürsk tema läheduses lõhkeb, kaotab Bonham jalad, silmad, kõrvad, suu ja nina. Haiglas ärgates ja olukorraga leppides, edastab ta morsekoodi abil arstidele sõnumi palvega end tappa. Loo videos (vt ka pilti ↗) on muuseumis kasutatud stseene raamatu põhjal 1971. aastal valminud filmist. **Nimetage ansambel ja laulu nimi!** Lugu ise läheb seekord käima pärast seda, kui vastused on ära toodud. (NB! kaheosaline küsimus)

31. Pildil (↓) olev Saatse kirik on Eestis ainuke, mis pühendatud ühele 3. sajandil elanud ja tänapäeval Türgi territooriumil asuvast Konya linnast pärit pühakule. Too märter nägi legendi järgi ilmavalgust reedesel päeval ning tema nimi kreeka keeles 'reedet' tähendabki. Ka Saatse nurga tähtsamat üritust päatsinapäeva peetakse iga aasta juuli viimasel reedel just tema auks. **Mis on selle pühaku nimi** või kuidas kõlab siis kreeka keeles 'reede'? Spordisõpru võib aidata mõtlemine kunagistele jalgratturitele või tõkkejooksu olümpia-võitjatele.

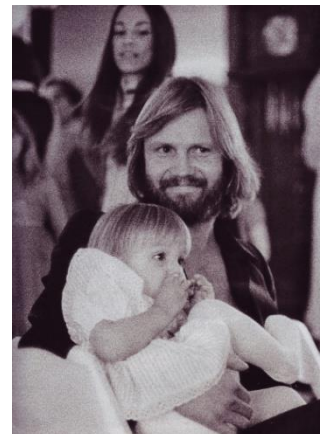
32. Sellel pildil (↗) on Põhja-Dakota osariigis suubumas Missouri'sse jõgi, mida loetakse Missouri jõe ülemosa kõige tähtsamaks lisajõeks. Too ca 1100 kilomeetri pikkune jõgi saab alguse Kaljumägedest, voolab läbi kolme osariigi ja andis nime millelegi, mis on tänaseks ilmselt palju tuntum kui jõgi ise. **Milline jõgi?**

33. Volgogradi oblastis asuv Kamõšini linn on tuntud kui Venemaapealinn, kus iga aasta augustis leiab aset riigi suurimfestival. Punktiiridele sobib midagi sellist, mida legendi kohaselt serveeriti 1722. aastal visiidil olevale tsaar Peeter I'le linnas antud lõunasöögil ja kui Peeter sai teada, et pakutu pole välismaalt sisse toodud, vaid tegemist on kohaliku kraamiga, lasi ta linna raekoja torni tippu paigutada küsitava söögipoolise vasest kuju. Mida siis Peetrile pakuti või **mille pealinn Kamõšin Venemaal on?**

34. Pildil (→) olev šoti botaanik rajas Londoni Loodusmuuseumi botaanikaosakonna ja juhatas seda esimesed 21 aastat (kuni oma surmani aastal 1858). Muuhulgas on tema järgi nimetatud hulk Austraalia taimeliike ning sammal, mille ta avastas Edinburghi lähedal juba üliõpilasena. 1827. aastal vaatles ta vees hõljuvaid õietolmu kübemeid ning mõtestas seeläbi nähtuse, mis tuntud pigem väljaspool botaanikat ja millega seoses on tema nimi tänapäeval enam tuntud. **Milline nähtus?**

35. Pildil (→) olev isa võitis parima meesnäitleja Oscari 1978. aastal soorituse eest Hal Ashby filmis „Coming Home” („Kojutulek”). Aastal 2000 lisas sinna kõrvale oma senise karjääri ainsa Oscari-võidu isa süles istuja, kes pälvis selle kõrvalosa kategoorias näitlemise eest James Mangoldi filmis „Girl, Interrupted” („Katkenud elu”). Koos on nad isa ja tüdart kehastanud ühes Simon Westi poolt 2001. aastal lavastatud eepilises seikluspõnevikus. **Kes on need kaks?**

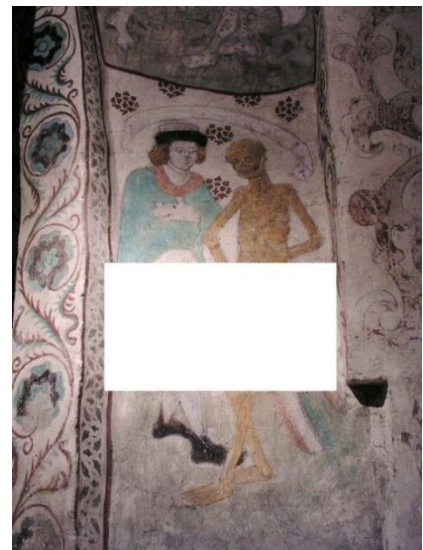

36. **Millist nime** kandis Buddha ja tema naise, printsess Yasodhara ainus poeg? Kui hääldus ja rõhumärgistus kõrvale jätta, siis samasuguse kirjapildiga perekonnanime kandvaid tegelasi leiame ka Eesti avalikust ruumist nii muusika kui spordiga seotud valdkondadest. Lisaks kohanimele Saku vallas leidub Eestis veel hulgaliselt objekte, mille kohta saab sõna kasutada üldnimetusena.

37. Nii kutsuvad jänkid linnatänavat või agulipiirkonda, mida asustavad põhiliselt joodikud, hulgused ning muud allakäigutrepi tegelased. Kõige tuntum ametlikult sellist nime kandev piirkond asub Los Angeleses ja seal on endale koha leidnud üks suuremaid kodutute kogukondi riigis. Algselt oli see nimetus seotud ühe tänaseks praktiliselt kadunud puidutöötlemisalase tegevusega. Sama nime kannab Dave Sabo ja Rachel Bolani poolt asutatud tänini tegutsev Ameerika rockbänd, mille kuldajad jäid siiski ca 30 aasta taha. Küsitav termin koosneb inglise keeles kahest sõnast ning eesti keeles sellele otsene tõlkevaste puudub. **Mis sõnapaar?**

38. Vasaraheitja Jüri Tamm on meenutanud üht värvikat õpingukaaslast Kiievi Kehakultuuriinstituudi päevilt järgnevalt. Lõviosa päevast veetis ta võistlusreisidel hotellis, tõmbas suitsu ja käis kümme korda päevas vannis. Pealtnäha ei huvitanud teda miski. Päevarahad kulutas tubakatoodetele, rekordipreemiate eest lasi Leningradis elanud toakaaslasel osta heliplaate, mida siis tuju korral pärast trenni mõne lennukiga Neevalinna kuulama sõitis. Kui lennukis juhtumisi kohti polnud, mahutati spordikangelane vahel istuma pilootide kõrvale. Kui küsitav laagris trenne vahele jättes voodis veini trimbanuna vahele jäi, olla ta treenerile öelnud: "Las teised saavad nii tugevaks kui mina, küll ma siis jälle treenima hakkan." Paraku sai tema paljutöötavalt alanud karjäär põlvevigastuse tõttu lõpu juba 20 aasta vanuses ning 40-aastaselt viis maksatsirroos alkohoolikuks muutunud mehe hauda. Tema parimaks saavutuseks tiitlivõistlustel jäi EM-kuld 1978. aastal Prahast. **Kes?**

39. 1995. aastal panid terroristid segastel motiividel pommi pildil vasakul oleva linnuskulptuuri alla, mille tulemusel sai surma 30 ja vigastada üle 200 inimese. Linnu autoriks olnud kunstnik aga tegi oma kodulinna uue skulptuuri, millele pani nimeks „Rahutuvi” ja mis nüüd seisab puruks pommitatud linnuskulptuuri kõrval. **Kes on nende skulptuuride autor ja millises linnas need asuvad?** (NB! kaheosaline küsimus)

40. Nähtavalt (→) Täby kirikus asuvalt freskolt sai ühe oma filmi kuulsaima stseeni lavastamiseks inspiratsiooni üks tuntud filmimees. **Mille oleme sellelt freskolt kustutanud?**

41. See hilisem mõjukas tegelane valmistas 1905. aastal hilisteismelisena Riias oma isa korteris pomme ja unistas maailmarevolutsioonist. Vene sotsiaaldemokraatide pooldajana süüdistas ta samal aastal oma eestlastest aatekaaslasid selles, et need tahavad oma riiki teha. Väidetavalt kirjutati tema elukohas esimesed Riias ilmunud eestikeelsed sotsiaaldemokraatlikud lendlehed. 1906. aastal sai temast Tallinna sotsiaaldemokraatide üks juhte, kuid samal aastal langes tema grupeerimise politsei kätte. Nooruk mõisteti vangi ja sealt kahe aasta pärast vabanedes võeti tema tegemised juba perekonna kontrolli alla. Hiljem on Karl Ast nimetanud teda tolle perioodi "tuldsülitavaks kraatriks", Friedebert Tuglas aga "mitme süütenööri ohtlikuks pommiks". Sõnades Nõukogude Liidu vastasena läks ta soodsate diilide korral kommunistidega koostööle ka hiljem. **Kellest on jutt?**

42. Maksimaalse kolme Michelin tärniga restorane asub ülekaalukalt kõige rohkem Prantsusmaal ja ühes teises riigis, kummaski 29. Kolmandal kohal olevas USA-s on neid juba rohkem kui kaks korda vähem. Ja kui Prantsusmaa pealinnas Pariisis asub 10 sellist restorani, siis tolle teise riigi pealinnas on neid 11, tehes temast kõige rohkemate kolme Michelin tärniga restoranide linna maailmas. **Milline linn?** Siiski võib arvata, et suur teene maailma gurmeepalinnaks saamisel on asjaolul, et riigis tegutseb Michelin Guide'i tütarväljaanne, millel on teatud volitused ise tärne välja anda.

43. 31. detsembril 1913 ületas Prantsusmaa piiri Milano-Pariisi kiirrong. Selle rongi ühes erivagunis oli midagi, mille sõit läbi Itaalia oli olnud kui omalaadne triumfikäik. Kuigi enamiku oma eksistentsist oli ta Prantsusmaal veetnud, oli siiski palju inimesi, kes lugesid seda Itaaliale kuuluvaks ja kus iganes rongijaamast vagun läbi sõitis, seal rahvas juubeldas ja lehvitas. Umbes 10 päeva varem oli Itaalia kuningas Vittorio Emanuele III selle sümbolse akti käigus Prantsuse saatkonnale üle andnud. **Mida Itaaliast Prantsusmaale transporditi?**

44. Meie jaoks tuntuimaks kestvussõiduks autospordimaailmas on ilmselt iga aasta juunis toimuv Le Mans'i 24 tunni sõit. Kestvussõitudes tuntakse aga ka *triple crown*'i, mille saavutamiseks on lisaks Le Mans'ile vaja võita ka kaks sõitu ookeani taga. Üks neist kestab samuti 24 tundi ja toimus esmakordselt 1962. aastal, teine aga 12 tundi ja sai avapaugu juba 1950. aastal. **Milliste nimedega neid kestvussõite tuntakse?** Vastamisel on abiks pildidel (↴↵) olevate automudelite tundmine. (NB! kaheosaline küsimus)

45. Parima filmimuusika Oscari pälvis tänavu pildil (→) olev naisterahvas, kes lõi muusika filmile „Jokker” (kuulete ka stiilinäidet). Tema nime me ei küsi, sest Vismarite mängus anaali ei tehta, nagu Igor Habal kord kilvafoorumis kirjutas. Kuna aga temast sai esimene oma riigi kodanik, kes üldse mistahes Oscari võitnud, siis küsime: **millise riigi heliloojaga on tegu?** ♪♪♪

46. Ta (15 eKr – 19 pKr) oli II triumviraadi ühe moodustaja Marcus Antoniuse lapselaps, ühe Rooma imperaatori nõbu, teise vend, kolmanda isa ja neljanda vanaisa. Erinevalt oma rohkem või vähem kummalistest sugulastest oli küsitav rahva seas lugupeetud ning austatud mees. Tema populaarsust näitas seegi, et pärast keiser Augustuse surma nähti (eriti sõjaväelaste seas) temas üht sobivaimat kandidaati keisritroonile. Saatuslikuks said talle korduvad konfliktid Augustuse järglaseks saanud Tiberiusega, oletatavasti ta ka suri, mürgitatuna Tiberiuse käsul. Nimi, mille järgi küsitav ajalukku on läinud, omistati talle tegelikult postuumselt seoses varasemate võitude ja vallutustega. **Kes?**

47. See 1971. aastal sündinud eesti näitleja õppis enne lavakunstkateedrisse astumist Usuteaduse Instituudis ning töötas seejärel Pühavaimu kirikus kirikuteenri, valvuri ja kellalööjana. Aastal 2008 oli endine jumalasalane segatud skandaalsesse seika, kui Eesti Vabariigi 90. sünnipäevale pühendatud Teemu Mäki lavastatud etenduses "Harmoonia" tõmmati tema tagumikust etenduse lõpus välja kondoomi sisse pakitud sinimustvalge lipp. Kaks aastat enne seda oli ta pälvinud Ants Lauteri nimelise näitlejaauhinna, veel 22 aastat varem pärjati sama preemiaga tema isa. **Kes?**

48. Balti riigid on käesoleval sajandil (aasta 2000 kaasa arvatud) võitnud kolmepeale kokku juba 61 olümpiamedalit. Nende hulgas on kõige rohkem kergejõustikumedaleid, kokku 12 (Leedul 5, Eestil 4, Lätil 3). Teisel kohal on murdmaasuusatamine, milles kõik 7 medalit on võitnud eestlased. **Millised kaks spordiala** on aga kolmandal ja neljandal kohal, vastavalt 6 ja 5 medaliga? Mõlema ala medalitesse on panustanud kaks riiki ja kolmas (tõsi, kummagi ala puhul erinev) riik on pidanud vesise suuga pealt vaatama.

49. Sellel 1908. aastal tehtud fotol (↓) väljub viimast (kuid kaugeltki mitte esimest) korda kinnipidamisasutusest mees, kes seejärel suutis oma elu rööbastele seada ja suri 1920. aastal Luksemburgis majaomanikuna. **Millise nime all sai härrasmees tuntuks?** Aastaid hiljem sai tema kuulsaimast ettevõtmisest inspiratsiooni ka stuudio Tallinnfilm.

50. Naomi Campbelli modellikarjääri üks mälestusväärsemaid hetki oli 1993. aasta Pariisi moeshow, kui ta uusi platvormkingi presenteerides nähtaval (→) moel *catwalk*'il korralikult kukkus. Kingad said seepeale ilmselt kuulsamaks, kui esialgu eeldatud. **Kes oli nende kingade disaineriks?**

51. Kui Saksa väed 1940. aastal Hollandisse tungisid, lasi kuninglik perekond sealt jalga. Enamik perekonnast seadis end mõne aja möödudes sisse riigis, kus 1943. aastal tuli ilmale tulevase kuninganna Juliana tütar Margriet ja kuhu selleks ajaks oli jõudnud ka toonane kuninganna Wilhelmina. Tänutäheks varjupaiga pakkumise eest kinkis kuninglik perekond pärast kojunaasmist tolle riigi valitsusele 100 000 tulbisibulat ning igal aastal lubati juurde saata veel 200 000. Sellest kasvas riigi pealinnas välja iga-aastane tulbifestival, mida peetakse omas žanris maailma suurimaks. **Millises linnas see maailma suurim tulbinäitus aset leiab?**

52. Küsitav kirjanik oli suur raudteefänn, kuni sattus 1865. aastal koos oma armukese Ellen Ternani ja viimase emaga hirmsasse rongiõnnetusse. Nimelt paiskusid rongi seitse esimest vagunit rekonstrueeritavalt sillalt alla, surma sai 10 ja vigastada 40 inimest. Kirjanik õnneks reisis ainsas rööbastele jäänud esimese klassi vagunis ja pääses vigastusteta, kuid kartis edaspidi rongisõitu nagu tuld, vältides seda igal võimalikul juhul. Muuhulgas suutis ta ka ära surra täpselt rongiõnnetuse aastapäeval. **Kes oli see kirjamees?**

53. Pildil (→) olevat härrasmeest on ainsa reaalselt eksisteerinud isikuna mainitud Simoni-Garfunkeli legendaarse loo "Mrs Robinson" tekstis. Küsitav oli loo ilmumise ajal 53 aastat vana (suri kopsuvähki 1999) ja tuntud hoopis teisest valdkonnast kui muusika. Ka on teda ära nimetatud Billy Joeli omaaegses hitis "We Didn't Start the Fire", paljude ta kaasaegsete jaoks seostub mehe nimi lahutamatult numbriga 5. **Kes?**

54. Näete Eesti pikima nimega poe seinat (↓). Seda poodi majandab hansatraditsioone tutvustav ja viljelev gild, millele andis nime üks Inglismaalt Devonist pärit pühak, kes kuulsaks sai pigem väljaspool sünnimaad. Kaitsepühakuks oli ta muuhulgas õmblejatele ja üks tema tuntumaid tegusid oli paganate poolt pühaks peetud Thori tamme maharaiumine kirvega. Ajaloo jooksul on sama nime all valitsenud ka üheksa paavsti, neist viimasena aastatel 1389-1404 kodanikunime Pietro Tomacelli kandnud mees. **Millises linnas see pood asub ja millise pühaku nime kandev gild seda peab? (NB! kaheosaline küsimus)**

55. Kõigile natsiküsimuste sõpradele tuttav kindral Erich Ludendorff (eluaastad 1865-1937) on imdb.com'i andmetel olnud tegelaseks kaheksas mängufilmis (nt „Hitleri gäng”; „Hitler: kurjuse tõus”; „Die Konterrevolution” jne). Üks viimaseid selles nimekirjas on aga 2017. aastal valminud film, kus peamise antikangelase rollis olnud Ludendorffi kehastas pildil (→) oleval moel Danny Huston. **Kes oli selle filmi nimikangelaseks?** Vihjeks olgu öeldud, et Kolmanda Reichi ajalugu käsitlevatest rohkearvulistest teostest me tema nime tõenäoliselt ei leia.

56. Ajalugu tunneb ka valitsejat, kes on annaalidesse läinud liignimega Joodik. Kaheksa aastat võimul olnud valitseja pidas rohkem lugu orgiatest kui riigivalitsemisest ja suri, kui libises purjuspäi vannist tulles märjal põrandal. Seejuures oli tema isa olnud vägagi väljapaistev valitseja, kelle 46 aasta pikkust valitsusaega ei ületanud ükski tema ametijärglane. Tema ajastut iseloomustasid sõjaline edu, poliitiline stabiilsus ja kunstilembus. **Kes oli see kuulus valitseja**, kelle karakalembene poeg läks ajalukku valitsejanimega Joodik?

57. Austria-Ungari impeeriumis 20. sajandi algul elanike arvult viieks suuremaks linnaks olnud linnad asuvad tänapäeval kõik eri riikides. Kui kolm neist linnadest olid Viin, Budapest ja Praha, siis **millised olid ülejäänud kaks?**

58. Küsitava järve ääres paiknes "Ristiisa" tegelaskuju Michael Corleone pere suvemaja. Just seal notiti Michaeli käsul paadisõidu käigus maha don Vito noorem poeg Fredo. Tegu on kahe osariigi piiril asuva mägijärvega, mis on sügavuselt USA teine (esikohal on Crater Lake Oregonis) ja maailmas 16. (mõeldud sügavaimat kohta, mitte keskmist sügavust). **Mis järv** (vt ka pilti ↓)?

59. Pildil (→) on 1963. aastal sündinud Brasiilia naisjalgpallur, kes tegi ründajana kaasa nii 1995. aasta MM-il kui Atlanta olümpiamängudel. Kuigi tema kodanikunimeks on Marileia dos Santos, võis tema mängijasärgilt lugeda hoopis ühe temast viis aastat vanema kuulsuse nime, kelleks üks telekommentaator oli teda kunagi ristinud ja mida kaasmängijad seepeale tema hüüdnimena kasutama hakkasid. **Mis oli pildil oleva jalgpallinaise mängijanimi?**

60. Tänapäevase mängu lõpetuseks on kehtvat sügist trotsides sobilik küsida bändi, mille kahe populaarsema loo (võttes aluseks kuulatavuse Spotifys) pealkirjas mainitakse sügist. Niisiis, **milline ansambel?** ♪♪♪

VASTUSED

1	kaamel	MERS = Middle East respiratory syndrome, tuntud ka kui kaameligripp; enim hukkunuid Saudi Araabias
2	hollandi keel	
3	Vanamees	karakteri loojad Mikk Mägi ja Oskar Lehemaa; koroonas nimetatakse kõnekeeles nii löögiketast
4	(harilik) saar	haiguseks on saaresurm
5	Sofja Kovalevskaja; Jelena Blavatskaja	Kovalevskaja - üks tuntumaid naismatemaatikuid; Blavatskaja - tuntud ka kui Madame Blavatsky, müstik, teosoofia looja
6	heelium	
7	Mulgi vald	seal asuvad Abja-Paluoja, Karksi-Nuia ja Mõisaküla linnad
8	August Gailiti nimeline novelliauhind	antkase välja Valgas, auhinnaks Nipernaadi kuju
9	Monaco	viimati maetud Rainier III, maetud on sinna ka tema abikaasa Grace Kelly
10	Hando Mugasto	eluaastad 1907-1937, illusteerinud "Kalevipoja"
11	Karli sild Prahast	saanud nime Böömi kuninga Karl IV järgi
12	Maria Šarapova	hõbemedal 2012 tennise naiste üksikmängus
13	siig	<i>Coregonus lavaretus maraenoides</i> , merisiia alamliik
14	Immanuel Kant	Gauss sooritas temaga kohtumiseks oma elu pikima reisi Königsbergi
15	Kansas City	Missouri osariigi suurim linn
16	Hippokratese vanne	
17	Arnold	eraldi toodi välja Sai, Meri, Green, Oksmaa ja Rüütel
18	orsoto	itaaliapäraselt orzotto, 'orzo' tähendab itaalia keeles otra
19	Argentina	saurus on argentinosaurus
20	"Amelie"	Euroopa parima filmi auhind 2001, kandideeris ka parima võõrkeelse filmi Oscarile, nimiosas Audrey Tautou
21	Herakles	Hebe anti Heraklesele naiseks pärast seda, kui Herakles pärast surma Olümposele tõsteti; maises elus oli Heraklese naine Deianeira
22	Alüksne; Gulbene	Ernst Glück oli tulevase Katariina I kasuisa
23	Mary Shelley	"Frankensteini" autor; Mary Wollstonecrafti tütar
24	Milano Inter	Meistrite Liiga võitja 2010, ainsa itaallasega tuli vahetusest sisse Marco Materazzi
25	Antsud	piltidel Ants Lauter, Ants Eskola ja Ants Jõgi, kellede järgi said nime Eesti Draamateatri kolleegipreemiad
26	Kallaste	
27	Ethiopian Airlines	asutatud aastal 1945
28	73	Sheldon Cooper kannab sarjas tihti ka sama numbriga särki
29	Juri Nikulin	NSVL rahvakunstnik, auto oli vajalik tsirkusekola vedamiseks
30	Metallica; "One"	1988. aasta plaadilt "... And Justice for All"
31	Püha Paraskeva	viited Connie Paraskevin-Youngile ja Paraskevi Patolidou'le
32	Yellowstone'i jõgi	andis nime Yellowstone'i rahvusparkile
33	arbuus	
34	Browni liikumine	botaanik Robert Brown; mikroskoopiliste osakeste pidev ja korrapäratu liikumine vedelikus või gaasis
35	Jon Voight; Angelina Jolie	koos mängiti filmis "Lara Croft: Tomb Raider"
36	Rahula	
37	Skid Row	
38	Vladimir Jaštšenko	hoidis 1977-79 kõrgushüppe maailmarekordit, hüpanud 2.34
39	Fernando Botero; Medellin	
40	male (malelaud)	Ingmar Bergmani filmi "Seitsmes pitsar" (1957) kuulsaimas stseenis mängib rüütel surmaga malet
41	Joakim Puhk	tööstur ja Kaubandus-Tööstuskoja esimees
42	Tokyo	

43	“Mona Lisa”	Leonardo da Vinci maal varastati 1911 ning ilmus 1913 ootamatult Itaalias välja, seejärel tagastati Prantsusmaale
44	Daytona; Sebring	24 Hours of Daytona ja 12 Hours of Sebring; piltidel Dodge Daytona ja Chrysler Sebring
45	Island	helilooja Hildur Guðnadóttir
46	Germanicus	Marcus Antoniuse lapselaps, Tiberiuse nõbu, Claudiuse vend, Caligula isa ja Nero vanaisa
47	Taavi Eelmaa	isa Aleksander Eelmaa
48	sõudmine; moodne viievõistlus	sõudmises Eesti 3 ja Leedu 3 medalit; moodsas viievõistluses Leedu 4 ja Läti 1 medal
49	Köpenicki kapten	õige nimega Wilhelm Voigt; Tallinnfilmi nukufilm 1978
50	Vivienne Westwood	
51	Ottawa	Hollandi kuninglik perekond põgenes Kanadasse
52	Charles Dickens	suri täpselt seitse aastat pärast rongiõnnetust
53	Joe DiMaggio	New York Yankees’i pesapallur, Marilyn Monroe abikaasa
54	Viljandi; Bonifatius	õmblejate ja õllepruulijate kaitsepühak
55	Wonder Woman	Wonder Womani kehastas Gal Gadot, Ludendorff oli ainus ajalooline karakter filmis
56	Suleiman Tore	Osmanite sultan 1520-1566, joodikust poeg oli Selim II
57	Trieste; Lviv	vastavalt Itaalias ja Ukrainas, viimane kandis inpeeriumi ajal saksakeelset nime Lemberg
58	Tahoe järv	California ja Nevada piiril
59	Michael Jackson	
60	DDT	Lood “Что такое осень” ja “В последнюю осень”